

MASUMSAN AYNASIN

Mustafa Alagöz

Nesneler ve olaylar dışımızda, imgeler ve duyumsamalar içimizdedir. Başlangıçta bunlar tam bir uyum halinde bulunurlar, ama örtük olarak. Bu durum özdeşlik halidir; masumdur, saftır, doğaldır, ama kördür. Kördür çünkü fark yoktur, yani farkındalık ve bilinç yoktur. Varoluş farka, yani ayrıma gelmek zorundadır. Ayrımın olduğu yerde ise gerilim, çatışkı, akan bir süreç ve dönüşüm vardır.

Aslında Varlık bu kavramların bütünlüğüdür, bu anlamda sonsuz bir akış, bir oluş-yokoluş sürecidir. İnsan bu sürecin eksiksizce gerçekleştiği, kadim söyleme göre tecelli ettiği mazhardır. Tanrı insanı kendi suretinde yarattı söylemi aslında bunu anlatır. Şu ünlü Âdem-Havva'nın cennetten kovulma miti biz insanların ezeli-ebedi trajedisinin simgesel anlatımıdır, onun için bilincimizin gündemine sık sık değişik biçimde girer.

Bilinç özdeşlikte kalmaz, mutlaka farka gelmek zorundadır. Özdeşliğin oluşturduğu donukluğu eritmek, durağanlığı devindirmek, her türlü yasağı çiğnemek, gözünü açmak ve böylece günah işlemek onun kaçınılmaz kaderidir, daha doğrusu doğasının yazgısıdır. Bu söylemin anlamı basitçe şu noktaya varır: Farka gelmek, özdeşlikten çıkmak demek "Ben" bilincinin oluşması demektir: Ben ve Ben olmayanlar.

"Ben" bilincinin ortaya çıkmasıyla, insan "Günah" diyarına adım atmış olur. Artık burada irade söz konusudur. İrade, yani bilinçli, istekli yönelimli seçim; iyiyi olduğu kadar kötüyü de seçebilmek. İşte bu ayrımın ortaya çıkması insanın başlangıçta var olan masumiyetinin kaybolması anlamına da gelir. Artık insan fark âleminde; burada çıkarlar, kibirler, zorbalıklar, kurnazlıklar; öte yandan erdemler, tinsel yaratımlar, cömertlikler iç içe yaşarlar, aynı dünyanın vazgeçilmez aktörleri haline gelirler.

İnsan lekelenir, bunun önüne geçemez. O başlangıçta lekesizdi (Bebeklik aşaması; Adem devri). Ama kaçınılmaz olarak büyüyecek, kendi varlığını fark edecek, dış dünya ile arasında bir ayrım olduğunu görecek. Dış dünya artık onun için bir koşullar yığıdır. İnsan kendini inşa edecek, ama bu verili koşullar çerçevesinde; diğer yandan da kendini inşa ettikçe başkaları için koşul olacaktır. Birbirimiz için birer koşuluz, bir sınırsız, bir olanağız ve bunları şu veya bu şekilde kullanmaktan kaçınamayız. İşte bu süreç masumiyetin adım adım kaybolmasının, yani mutsuzlukların, acıların, gerilimlerin ve anlamsızlıkların içimize işlediği, kök saldırdığı yaşam yolculuğudur.

Geriye dönüş yok mu? Elbette var: Belki de yaşamın güzelliği buradan çiçek açıyor; sırrını çözemeyeceğimiz, ama deneyimleyebileceğimiz bir gizem olmasında. Çünkü burada hazır olan bir şeye ermek yoktur, ama insanın kendi eylemiyle yarattığı bir dünya vardır. Gizem olması ve anlaşılabilirliği buradan kaynaklanır.

İnsanın kendini aşması, başka bir ifadeyle dönüştürmesi aslında bu geriye dönüş yolcuğuna çıkmasıdır, yani baştaki masumiyetine kavuşması. Ancak başlangıçtaki masumiyetle erişilen masumiyet nitelik olarak birbirine taban tabana zittir: Birincisi kendiliğinden, cahilce, ayrımı olmayan, dolayısıyla dış dünya üzerinde doğrudan dönüştürücü gücü olmayan (dolaylı var) bir haldir. İkincisi ise farkındalıkla, iradi çabayla, sorumluluk üstlenerek ve bedel ödeyerek kendini bütünlüğe getirmektir. Bütünlüğe getirmek derken bireysel varlığındaki farklı yaşam enerjisi kaynaklarını uyuma getirmiş olmayı, varoluşla uyumu sağlamış olmaklığı kastediyorum.

Kadim bilgelik bu hakikati binlerce yıl öncesinde fark etmiş ve insanlara duyurmuştu. Daha çok önceleri bu hakikat Lao Tzu aracılığı ile şöyle dillendirilmiş:

*“Kendindeki erilliği tanı,
Dışiliğine katıl, dünyanın ortasında akan bir Dere ol.
Dünyanın ortasından akan bir Dere olmak:
Sonsuz Erdem ile bütünleşmektir.
Çocukluk durumuna geri dönmektir.”*

Bu hakikati Hz. İsa şöyle dile getirir: *“Tekrar çocuk olmadıkça Allah’ın melekûtuna giremezsiniz.”*

Buradaki dinsel kavramların kültürel çağrışımları insanı yanıltmamalı. Bir çağrı var ve çağrı masumiyettedir; masumiyete gelmek ya da öyle olmak “ego”nun bağlarından kurtulmaktır. Bu anlamda *“dinde temel olan tanrı değil egosuzluktur.”*

* * *

“Masumiyet, düşüncenin olmadığı bir farkındalık halidir.” Bu tip söylemler zihinsel açıdan bakılırsa bir önerme gibi algılanır elbette, ama birey kendi içinin derinliklerine daldıkça, etrafında olup bitenleri hiçbir koşullanmaya bağlı olmadan anlamaya çalıştıkça bunun varoluşsal bir hakikat olduğunu görebilir. Böylesi “önergeler” mantıksal olarak tanıtlanmaya ihtiyaç duymazlar, birilerini ikna etme çabasını gerektirmezler.

Düşünceler her zaman geçmişle ilgilidir, geçmiş deneyimlerin zihnimizde kayıt halinde bulunmasıdır. Bu kayıtlar elimizde güvenli aletler olarak kalsın isteriz. Yaşamın karşımıza çıkardığı yeni sorunları bu bildik “güvenli aletlerle” kavramaya çalışırız. Ya da bu aletleri – anlayış ve düşünce kalıplarını– yeni olan her şeye giydirmeye çalışırız. Burada genellikle bir uyumsuzluk olur, çünkü kalıplar kesin, sınırları ve kapasitesi bellidir. Yeni ve belirsiz olan bir olguyu, dönüşümü veya olanağı bu kalıplara sığdırmaya kalkmanın bizlere bir güvenlik vereceğini zannederiz. Bu mümkün değildir, kanıtını kendi içimizde buluruz; öfke, tedirginlik, saldırganlık, hep ötekini suçlar durum varsa işte orada bir uyumsuzluk var demektir. Bu gerilimi aşmak için ideolojiler üretiriz, inanç kalıplarına saklanırız, bizi koruyacağını zannettiğimiz daha büyük güçlere sığınırız. Yakından bakılırsa bu durumdaki bir insan hep tedirgindir, endişe halindedir ve tatminsizdir; çünkü kendi güvenliğini kendi dışına emanet etmiştir.

Masumiyet bir yanıyla teslimiyettir, varoluşa güvendir, arzusuz ve beklentisiz bir halde olabilmektir. Ama içimizde taşıdığımız ve peşimizi hiç bırakmayan Ego'nun her kılığa giren gücü bu hale gelişin yoluna engeller çıkarır, hem de sinsice ve sessizce. Şöyle ki: Hepimizde gizli ya da açık biçimde ayrıksı birisi, özel birisi olduğumuza dair bir kabul vardır. Kendimize dair herhangi bir yeteneğe, kotardığımız sıradan bir etkinliğe dayanarak bu kabulümüzü güçlendiririz. Bu kabuller öylesine çoğalır ki artık bir sınırdan sonda bireyin kendisini ele geçirir. Giderek beklentiler üremeye başlar; söz konusu kişi bu "özel-ayrıksı" zannının başkalarınca da kabul edilmesini bekler. Bu zannın güçlenmesi insanı giderek gerginleştirir, huysuzlaştırır, dahası sevgisiz bırakır. Sevginin boşalttığı yeri nefret doldurur. Nefret sanıldığı gibi iradi güç, güvenlik gösterisi değil, sadece bir savunma mekanizmasıdır. Nefret kişinin kendi içindeki kendinden memnuniyetsizliğini, tatminsizliğini başkaları üzerinden kusmasıdır. Ötekilerden nefret edilir, çünkü kendisine beklentisi doğrultusunda ve istediği düzeyde onay verilmiyordur. Böylece kendi değersizliğine olan öfke ötekilere yansıtılarak yapay bir doyum yaşanır.

Bunu nerden görebiliriz? En basit biçimiyle kendi kabullerine ve inançlarına ters düşen bir durumla karşılaştığında verdiği tepkiden. Daha sonra dışındaki dünya hakkında yargılayıcı, hep kusur bulan, beğenmeyen öfkeli tutumlardan.

"Bunları yazmamın anlamı nedir?" diye kendime soruyorum; Ego'nun halleri masumiyete engeldir, ama ego'nun güçleri aynı zamanda masumlaşmaya, saflaşmaya, içsel bütünlüğe erişmenin de olanağı olabilir, olabiliyor...

* * *

Koşulsuz, yargısız, beklentisiz ve arzusuz hale gelmek hiç bitmeyen bir yolculuktur; bir serüven, bir yaratım sürecidir. Bu bitimsiz yolcuğun kendine özgü bir tadı vardır. Hiç olmazsa masum bir varlık karşısında duyumsadıklarımız bunun bize ne kadar yakın ve olanaklı olduğunu gösterir.

Doğa, hayvanlar ve özellikle bebek karşısındaki halimiz nedir? Bunlarla ilişkiler insana bir dinginlik verir çünkü onlar oldukları gibidirler, hiçbir kurnazlıkları yoktur, zorluk çıkarabilirler, ama gizli bir niyet beslemezler.

Bebeğe psikolojide kadir-i mutlak dendiği olmuştur. Onun karşısında siz de bütün egosal dayanaklarınızı bırakmak zorunda kalırsınız. Doğal olanlar masumdur, çünkü kendilerini kanıtlamak, üstünlük sağlamak, beğeni kazanmak gibi istekleri yoktur; hiçbir arzuları ve beklentileri yoktur; sadece kurulu doğaları neyi gerektiriyorsa o biçimde yaşar ve ilişki kurarlar. Bu durum bizde de sakinimsiz, gerilimsiz ve beklentisiz bir hal yaratır. İşte aynalık; masumiyet bizim yüzümüze tutulan aynadır, insan kendi içinin ne denli karmakarışık olduğunu, kendine ne denli yabancılaştığını, kendinden ne denli uzak olduğunu bu aynaya dikkatlice bakarsa görebiliyor.

Modern dönem insanı tedirgin, doyumsuz ve anlam arayışında... Tanrımızı kaybettik ya da Nietzsche'nin deyimi ile "Tanrıyı öldürdük", yani bütünlüğümüzü kaybettik. Kendimize özgü

ilahlar edinme olanağımız artıyor. İlah edinme şansıımız arttıkça el altından kendimizi ilah zanneder olduk.

Yazıyı kadim söylemlerden alıntı yaparak bitirmeyi seviyorum (vefa duygusu):

“Parmak ucuna basan ayakta duramaz.

Kibirli yürüyen mesafe kat edemez.

Kendisini haklı gösterene kulak verilmez.

Kendini övenler takdir edilmez.

Başarıyla övünen sonunu hazırlar.

Yol’a göre bütün bunlar,

Yol artıkları veya boş böbürlenmeden ibarettir.” (Lao Tzu, Öğretiler: 24)

“Heva ve hevesini ilah edineni gördün mü? Allah’ın onu bir ilim üzere saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünün üstüne de perde çektiği kimseyi göndün mü?” (Kur’an, Casiye/23)

“Herkes kendisindeki en gelişmiş temel işlevi dünyada varolan en yüce nesne sayar.” (C.G. Jung)

Bilme anlamaya götürür, anlama anlayışa, anlayış saflığa, saflık masumiyete... Eskilerin bolluk içinde yaşayacaksınız dedikleri şey. Bütünlükte olan zenginliktedir...

Gerginlik, güvensizlik ve tatminsizlik durumunda insan hayatın içine sıkılmış yumruklarla girer; açık ellerle olanı anlamaya ve kabul etmeye hazır bir yürekle yaşamak varken...